

Bu adamlar Allah'ın nurunu söndürmek maksadı ile onun içtiihadına ve akidesine bile saldırdılar. Halbuki Hazret-i İmam onların iftira ettikleri şeylerden tamamen münezzehtir. Ama Allah, nurunu tamamlanmasın-dan başka bir şeye râzı olmaz!

Nitekim bazıları İmam Mâlik hakkında, bazıları İmam Şafiî, bir takımları İmam Ahmed hakkında söz ettikleri gibi, bir fırka Ebu Bekir'le Ömer, diğer bir fırka da Osman ile Ali (r.a.) hakla-rında söz etmişlerdir. Hatta bir fırka bütün ashâb-ı kiramı tekfir etmişlerdir.

İmam A'zam Ebu Hanîfe (rahimehullah) lehine müdâfaa eseri yazanlardan biri de Allâme Suyûtî'dir. Kitabının adı «Tebyîz'z-Sahife»dir. Allame İbn-i Hacer dahi bu vâdide «el-Hayratü'l-Hisân» adlı eserini yazmıştır. Hanbelilerden Allame Yusuf b. Abdülhâdî de büyük bir cilt kitap yazmıştır.

«Tenvîru's-Sahife» adını verdiği bu eserde İbn-i Abdî'l-Ber'den şunu nakleder: «Ebu Hanife hakkında kötü söz söyle-me! Sakın onun hakkında kötü söz söyleyen bir kimseyi de tasdik etme! Vallahi ben ondan daha fazîletli, daha vera' ve takva sahibi ve daha fakih kimse görmedim».

Sonra sözüne şöyle devam eder: «Hatîb'in sözüne kimse aldanma-malıdır. Çünkü onun ulemadan Ebu Hanîfe, İmam Ahmed ve bazı arkadaşları gibilerine karşı aşırı asabiyeti vardır. Onlara her yönden saldır mıştır. Ulemadan biri onun hakkında «Es-Sehmü'l- Musib-i fi Kebidi'l-Hatîbi» adlı eseri yazmıştır.»

İbni'l-Cevzi'ye gelince... O, Hatibe tabi' olmuştur. Torunu İbni'l-Cev-zı'ye şaşmış; «Mir'atü'z-Zaman» adlı eserinde şöyle demiştir: «Hatib'e şaşılmaz; çünkü o ulemadan bir cemaata taan etmiştir. Fakat dedeme şaşılır. Nasıl olmuş da onun üslubunda yürümüş; daha büyüğünü de irtikap edebilmiştir».

Ebu Hanife'ye karşı mutaassıp davrananlardan bazıları da Dârekut-nî ile Ebu Nuaym'dır. Ebu Nuaym «el-Hilye» nâm ese-rinde ilim ve zühd itibariyle ondan daha aşağı olanları zikretmiş, fakat Ebu Hanîfe'den bahsetmemiştir.

Ebu Hanife'yi müdafa edenlerden biri de Şa'ranî'dir. «el-Mizan» nâm eserinde mütalâaya değer şeyler söylemiştir.

İbn-i Hacer «el-Hayratü'l-Hisân» da şöyle diyor: «Hatîb'in kaailinden naklettiği sözün doğru olduğu farzedilse bile o söze itimad edilmez. Çünkü söyleyen kimse İmam A'zam'ın akranın-dan değilse düşmanlarının söylediğini veya yazdığını taklid etmiştir. Akranından ise hüküm yine budur. Çünkü akran olanla-rın birbirleri hakkında «söyledikleri makbul değildir. Nitekim Zehebî ile Askalanî bunu tasrih etmişler, bahusus söylenen söz bir düşmanlıktan veya mezhepden dolayı olursa hiç kabul edilmez» demişlerdir. Zira hasedden

Allah'ın koruduklarından başka kimse kurtulamaz.

Zehebî, «Peygamberlerle siddîklar asrı müstesnâ, hased-den hiç bir zaman halkı hâlî kalmamıştır», diyor. Tâc Subkî' de şunları söylüyor:

«Ey irşâd arayan! Sana yaraşan hal, geçmiş imamlara karşı edep yolunu tutmandır. onların birbirleri hakkındaki sözle-rine bakma! Ancak söylediklerine açık delil getirirlerse o başka! Te'vil ve hüsn-ü zanna mukte dir isen bunu yap! Aksi takdirde vazgeç! Sakın Ebu Hanîfe ile Süfyan-ı Sevrî yahud Malik ile İbn-i ebi Zî'b veya Ahmed b. Salih ile Nesâî, Ahmed'le Hars Muhâsibi arasında gecen şeylere kulak asma».

Sübkî, İmam Malik'in akranından bir çoklarının onun hak-kındaki sözlerini ve İbn-i Mâî'nin İmam Şafiî hakkındaki sözünü nakletmiş ve şöyle demiştir: «Bu iki imam ve emsali hakkında söz edenler ancak Hasan b. Hânî'nin şu beytinde dediği gibi-dirler:

«Ey yüksek dağ! yarmak için toslayan! başına acı, dağa acıma!».

Subkî gerek bu bâbda gerekse gelmiş geçmiş imamlardan Ebu Hanîfe'yi medih ve senâda bulunanlar; onun geniş bilgisini, zekâsını, zühd ve takvâsını, ibâdetlerini, ihtiyatını, Allah'tan korkmasını ve sâir hususâtını nakledenler hakkında sözü pek uzatmıştır. Bu hususâtın tafsilâtı cildlerle kitap doldurur.

Ebu Hanîfe hakkında İmam Gazâlî'ye nisbet edilen sözün aslı yoktur. Bunu Gazâlî'nin kendinden tevâtüren nakledilen «İhyâu'l-Ulûm» undaki sözleri reddetmektedir. Gazâlî dört mez-hep imamının hal tercemelerinden bahsederken şunları söyle-miştir:

«Ebu Hanîfe'ye gelince: Gerçekten o dahi âbid, zâhid, ârif-i billah ve Allah'dan korkan, ilmi ile Allah'ın rızâsını dileyen bir zat idi...».

Ben derim ki: Selefin birbirleri hakkında söz etmelerine şaşılmaz. Nitekim bunu sahabe de yapmışlardır. Çünkü onlar müçtehid idiler. Birinin diğerine muhalefetini gördüler mi itiraz ederler; bilhassa muhâlifin hata ettiğine delil bulurlarsa susmaz-lardı. Ama onların maksadı kendilerini değil, ancak dini müdafaa etmek idi.

Şaşılacak olanlar bizim zamanımızdaki âlim geçinenlerdir. Yemesinde, içmesinde, giyiminde, akidlerinde, nikâhlarında ve birçok ibâdetleri hususunda İmam A'zam'ı taklid eder; sonra ona ve onun ashâbına dil uzatır! Böylesi ancak hücum ve firar hallerinde bulunan bir atın kuyruğu altına konan sineğe benzer. Keşke bilse idim! Bu adam neden Ebu Hanîfe hakkında söyle-neni tasdik ediyor da kendi mezhebinin imamı hakkında söyle-nenleri tasdik etmiyor! Ve bu büyük imama karşı gösterdiği edep ve terbiye hususunda kendi mezhebinin imamını neden taklid etmiyor!

Filhakika ulema üç mezhep imamının bilhassa İmam Şafiî (r.a.) nin Ebu Hanîfe'yı, senâ ettiklerini ona karşı edep ve nezaket gösterdiklerini nakletmişlerdir. Kâminden ancak kemal sâdır olur. Nakıs onun aksinedir. İtirazcıya itirazda bulunduğu zâtın bereketinden mahrum kalması kâfidir. Bizi bundan Allah korusun! Vesair müçtehid imamlarla bütün salih kullarını sevmek te dâim kılsın! Bizi kıyâmet gününde onlarla birlikte haşreylesin!

Rivayet olunduğuna göre İmam Şafiî'nin Ebu Hanîfe'ye karşı gösterdiği edep ve terbiyeye bir misal, onun şu sözüdür: «Ben Ebu Hanîfe ile teberrük ederim. Kabrine giderim; bir hacetim olursa iki rekât namaz kılarım; onun kabrinin yanında hacetimi Allah'dan dilerim ve hemen hacetim görülür».

«el-Minhac» üzerine şerh yazanlardan birinin beyanına göre İmam Şafiî sabah namazını Ebu Hanîfe'nin kabri yanında kılmış da kunut yap-mamış, kendisine niçin kunut yapmadığı

sorulunca, «Şu kabrin sahibine karşı teeddübümünden,» cevabını vermiş.

Başka biri imam Şafiî'nin besmeleyi âşikâr okumadığını da kaydet-miştir. Ulema, Hazret-i Şafiî'nin bu hareketini şöyle izah etmişlerdir: Bazen sünnete öyle şeyler âriz olur ki, ihtiyaç anında onun terkini tercih ettirir. Hasedlik çeken kimseye ağzının payını vermek, câhile öğretmek gibi.

Şübhesiz Ebu Hanîfe'nin birçok hasedçileri vardı. Bir şeyi fiil ile anlatmak, sözle anlatmaktan daha açıktır. İmam Şafiî (r.a.) nin kunutu ve besmeleyi fiilen göstermesi daha iyi olmuştur.

Ben derim ki: İmam A'zam'a dil uzatan bu ahmak adamın, kendi mezhebinin imamına da taan etmiş olduğu meydandadır. Onun için «el-Mizân» nâm eserinde şöyle denilmiştir: «Ben Aliyyü-l-Havvâs Rahimellâh Hazretleri'ni tekrar tekrar şunu söylerken işittim :

Müçtehid imamlara tâbi olanların, imamları kimleri medih etmişse onlara ta'zimde bulunmaları lâzımdır. Çünkü bir mezhep imamı bir âlimi medhettiği vakit ona uyarak bütün tâbi'lerinin de o âlimi medih etmeleri, Allah'ın dini hakkında kendi re'yi ile söz söylemiş olmaktan onu tenzih etmeleri vacip olur. İmam Malik'in ve Şâfi'nin mezhebinde olanlar insaf etseler, kendi imamlarının Ebu Hanîfe'yi medih ettiklerini işittikten sonra hiç biri Ebu Hanîfe'nin kavillerinden bir kavli hafif bulmazlardı. Onun yüksek makâmını medh ve senâ hususunda İmam Şafiî (r.a.) in sabah namazında kunutu terk etmesinden başka bir şey olmasa, tabilerinin de ona karşı edepli ve terbiyeli olması lâzım geldiğine bu yeterdi».